

ռակ եղանակաց խտուածիւնը : Այս
ենթադրութեան հաւանականութիւն
նր յառաջ եկաւ 1761 ի արեգակնային
վերադարձի ըրած անոյցի դիտողութենէն ,
որովհետեւ անոյցի ժամանակ տոտղին
սեռ սկսեալապէս չըջապատեալ կ'ե-
րեւէր ամրամոծային մանեկով . առ-
կից զոտ մի և նոյն վայրկենին մոռ-
ութիւն սկսեալապէս մասամբ արեգա-
կան վերայ էր և մասամբ արտաքոյ
սկսեալապէս . արտաքոյն տղեղին ե-
զընները կ'երեւէին լուսաւոր մանեա-
կով չըջապատեալ : Այս երեւոյթնե-
րը կը հաւաստեն որ Արուսեակը ունի
կարի թանձր մթնոլորտ մի :

Ներքին յօդակցութեանց ժամա-
նակ Արուսեակը կ'երեւի կարի նուրբ
մաշիկի ձեւով , զոր այլ և այլ դիտող-
ներ կէս բոլորակէն տեսնի գտած են :
Սգրութիւնը , որ առաջինն եղաւ այս ե-
րեւոյթը դիտողներէն , հետեւցուց մա-
լորակի շուրջը մթնոլորտի գոյութիւնը .
իսկ լուսաւոր մասէն արտաքոյ միա-
ցած մասի տեսանելիութեան պատ-
ճառ սեպեց ցրեալ լոյս մի նման այն
լուսայն , զոր երկրի վերայ վերջապե-
սը կը սրտածաւեն : Մի և նոյն երեւոյ-
թը 1857 ի Մայիս ամսոյն մէջ Հ. Սէգ-
գի եւս դիտեց և նման եղանակաւ մի
բացատրեց : Սգրութիւնը Արուսեակին վե-
րայ լեռներ եւս տեսած և չափած է

ըստ իւր դիտողութեանց , որոց բարձ-
րութիւնը մինչեւ 44 հազար ամեդր կը
դնէ . թէեւ անկարելի է այս , բայց
այնքեւագիտական մանրամասնութիւն-
ները , ուսկից որ Սգրութիւնը իւր չա-
փերը հանած է , այնչափ դժուարին
դիտողութենէ մի յառաջ եկած են .
եւ տակաւին անոնց իրականութեան
վերայ եւս այնչափ անստուգութիւն-
ներ կան , որ ոչ ներելի է ընդունել և
ոչ մերժել , այլ հարկ է ստատել , որ նոր
դիտողութիւնները հաստատեն :

Պ. Հրկինս լուսապատկերական վեր-
լուծութեամբ Արուսեակի շուրջը մթ-
նոլորտի մի գոյութիւնը քիւրոսդաւա-
հաստատել . այս մասին Հ. Սէգգի տ-
եսնի յաջողեցաւ . որովհետեւ այս մա-
լորակի լուսապատկերին մէջ երկններ
նշմարեց համանման երկրային մթնո-
լորտի ջրեղէն շաբոյ երկններուն , ո-
րով հետեւցուց ոչ միայն մթնոլորտի
մի գոյութիւնը , այլ և նման կազմու-
թիւն ունենալը մեր մթնոլորտին հետ :

Ահաւասիկ այն աշխարհը , որուն
այցելեցինք Փայլածուէն յետոյ , որ
թէեւ մեր աչքին լուսաւոր կէտէ մի
տարբերութիւն չունի , բայց գիտու-
թեան և գիտնոց համար աշխարհ մի
է մեր երկրին պէս , և շատ պարագա-
ներով բոլորովին նման անոր :

Մ Ո Վ Ս Է Ս

Ի ՎԵՐԱՅ ԶՈՒՐՑՆ ՆԻԷԵԱՅ

ՔՈՐԻ իմ , յայդոյն նախ նըշոյն բանին ցրտին են տըր ,
եւէք հետոյս ըզկնի , արտունձն հանգչի յիւր իրզիկ ,
Ափունքս են լուռ ու ան չըշունչ :
Հաղիւ Մեմիիս խառնաձայն չըինդ յօգս 'ի վեր ամբառնայ ,
Ու ընդ թաւաթուփ հովանեաւս չիւր վաշելիցս վըլայ
Քան զվարդամանն սրշոյցս :

Հոյք արուեստից յարքունիս փայլ ըզփայլե շողողան .
Այլ ծաղիալից այս ափունք քան զՊորփիւրեայ լոգարան՝
Մոգեն զաշխունս իմ յաւէտ .
Սիրեմ սիրեմ տարփատենչ զեթերական երգս անբաւ .
Եւ քան զըուրմունս անուշից ոսկեձեղուն ընդ յարկաւ՝
Զեփիւռին շունչ խնկաւէտ :

Քանի՛ վըճիտ են երկինք , քանի՛ եւ ծուփքս այս չքքեղ .
Թո՛ղ ծալ 'ի ծալ ճըփայցեն կապոյտ կամարքդ լանջագեղ
Թըփոյս 'ի ծայր թաւախիտ .
Բարձէք ըզթափն յիմ վարսից եւ զգըժպէ՛ն քողս 'ի գլմայ .
Կամիմ ընդ ձեղ 'ի սերկեան 'ի կարկաշուն ծոց ալեաց
Կայթս հարկանել յահուր թինդ :

Փութասցո՛ւք օ՛ն . . . այլ զի՛նչ բիբքս յայգածին բալս անդ պղտոր
Նշմարիցեն յանկարծոյն : Պի՛շ պի՛շ ընդ ծիրդ հեռաւոր . . .
Մի՛ ըրփայք կոյսք դողդոջուն .
Իցէ թերեւս դա զառամ արմաւենւոյն կոճըղ գոս ,
Որ 'ի ծով կոյս ընդ ամայս վարեալ ալեօք փրփրահոս
Քայ տալ բրգանց զիւր ողջոյն :

Նա՛ զի՛նչ ասեմ , թէ չիցէ երբէք տեսիլս առ աչօք ,
Գա լաստափայտն է Հերմեայ կամ Իսիսի գալար կոնք
Թեւս 'ի թեթեւ հողմավար .
Այլ ո՛չ , խաբիմ . անդ 'ի կուր թեթեւ մանկիկ մի քնքոյշ
Նինջ քաղցր առնու յանդորրու իբր 'ի ծրղիս մօրն անոյշ
Ի ծոց ալոյն թուլատարր :

Ննջ՛ խաղաղ , եւ տապան՝ ճօճուն մահճացն իւր 'ի քուն
Երեւի զերդ 'ի ծրփինս ընդ մրկանունս երերուն
Բոյն ըսպիտակ տատրակին .
Կայ անդ 'ի դոյզն ինչ տախտակ թափառ հողմոյն ըստ հաճոյս՝
Կոհակաշարժ 'ի թմբիր , ու առ ոտս անդունդ լայնափոս
Գոգ որբէ զնա յիւր շիրմին :

Զարթնո՛ւ ահա , ճեպ տուք օ՛ն Մեմփեայ կուսանք նաղելիք .
Հա՛ ճիչ բառնայ . . . ա՛հ , ո՛ր սիրտ ծնողին մատնեաց զիւր մանկիկ
Ըստ կամս ալեաց նըշաւակ .
Բազուկ առ մեղ կարկառէ , մընչեն ալիք յամենուստ .
Ո՛հ , չիք նըմա այլ պատուար ընդգէմ մահուն օրկորուստ
Քան զեղեգնեայ բեկ նաւակ :

Օ՛ն զնա յանդորր հանցուք ողջ . . . ծընունդ արգեօք իցէ նա

Իսրայէլեան հեգ աղին, եւ չիցէ՞ հայր իմ դըժնեաց
Գող անմեղին հետամուտ.
Թշուա՞ն մանկիկ ցոր աղէտք յիս արկանեն խռով եւ հոյզ,
Ես ինքն եղէց նըմին մայր. ինձ պարտիցի զկենաց լոյս
Փոխան երկանց մայրագուծ:

Զայս անդր յեղերբս Նիլեայ ճառէր Իփիս՝ յոյս թագին.
Մինչ դատերաց գիրգ երամ շուրջ պար առեալ խնդադին՝
Հեաոցն ըզհետ ճախրէին.
Անդ թագազարմն այն կուսան, մերկ ՚ի քողոյն ոսկեթել,
Ի նըշուլիցն հարեալ գեղ ըզնազուհեաց հոյլն ընդել,
Խօսայր զերդ կոյսն ալէծին:

Փափուկ ոտիցն իւր ՚ի քիչ հեծէ երկիր շոինդն յապշոպ.
Խանդաղատեալ ըզմանկաւն՝ շնչածիլիկ սրտատրորի
Ճեպ տայ ոտիցն երերուն.
Կաշնու զնաւալն ալէծուփ, եւ խրոխտ թեթեւ ընդ բեռամբ՝
Անդ զառաջին ըզնըւագ շուք ՚ի ճակատն իւր անամբ
Խառնի յամօթ բնակասուն:

Ճեղքեալ զալիս հերձ ՚ի հերձ եւ զամբս հարեալ առաթուր,
Բերէ ընդ իւր յամրաքայլ զմանկիկն ՚ի ջուրց մազապուր
Նամէտն ՚ի խիճ եզերաց.
Եւ քորք իւր կարգ ըստ կարգէ յաչս անդ մանկան նորաթիթիթ
Ժմտեալ ՚ի ծաղը անուշաղ՝ եւ ՚ի ճակատն իւր վըճիտ
Դրօշմեն համբարս ամօթլեած:

Հասիր ո՞վ որ ՚ի հեռուստ հերձեալ յերկբայս դժպըհի՞
Դիտես զորդեակդ ակնապիչ ում կան երկինք հովանի,
Փուլթա՞ւ եկ այսր իբր օտար.
Մի երկնչիւր, յընդգրկելից ՚ի ծոց սիրոյդ ըզՄօլմէս՝
Աւիւն խնդիցդ ու արտասուք մատընտու ո՞չ լիցին քեզ,
Քանզի Իփիս չեւ է մայր:

Եւ մինչ այսպէս սիգաճեմ թեկն ՚ի թիկին բարեբաստ
Կոյսն այն թագին հօր պարծանք, ածէր զմանկիկն նըւաստ,
Թացեալ ՚ի ցօղ մայրական,
Անդ ՚ի կամար արփենից երկնակաճառ զօրաց խումբ
Ըզհոլաթեւան առադառտ արկեալ դիմաց՝ Էին հուպ
Հնչեն տաւիղս անվսխճան:

«Մի եւս Յակոբ հեծեծեր յերկիր պանդուխտ եւ նժդեհ.
Մի պիղծ յալիս Նեղոսի խառներ զալիսդ աննըսեհ.
Ափունք մնան քեզ Յորդանու.

Հասեալ է արդ. հասեալ օրն յոր Աւետեաց յերկիր կոյս
Ընդ հենգն անգութ օսոխն թողեալ զԳեսեմ՝ տայէ խոյս
Զարմն յամբս ձիգ սարսափաւ :

Մանկիկդ այդ գիրգ եւ փափուկ լքեալ 'ի դոյնն ինչ 'ի լաստ,
Ընարեալն իսկ է Անայի, գործի վրիժուց երկնաստատ
Զոր հան 'ի ջուրց կուտան մի :
Ո՛ղ մահացուք, ոք մերժէք խաղաղսպուռ զէնն Աստուած,
Ի միտ առէք՝ զԻարայէլ թափեալ որրանդ այդ 'ի բռանց՝
Լիցի Փրկիչ աշխարհի :

Վ. ՀԻԻԿՈ

Ա.-Է.Ի. Կարապետեան :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Արտաքին մարդոյ պատմութիւնն բնելով, առիթ ունեցանք նկարագրել համառօտիւ իւր սկիզբն, կազմութիւնը և յաջորդական աճումն մինչեւ ցրկէտ ծննդեան, ուստի կը սկսի կեանքը աշխարհի վրայ : Միտինք ուրեմն այս կետէն նկատողութեան առնել մարդոյ կենաց տարբեր շրջաններն մինչեւ այն տեղ, ուր հոգին կը պարտի բաժնուիլ մարմնէն, թողլով զայն վերստին հասարակաց զանգուածոյն, որում կը վերաբերի :

Մարդոյ կեանքը, որ ժամանակի առաւել կամ նուազ տեւական շրջան մ' է, չորս հասակի կարելի է բաժանել. որք են, Մանկ-լիւն, Արեւ-նի, Այր-լիւն և Մեր-լիւն. թէեւ այս չորս հասակներն տնդալի կերպով կը փոփոխին և իրար կը յաջորդեն, բայց իւրաքանչիւրն իւր առանձինն պարբերութիւնը ունի :

Ա. Մանկ-լիւն :

Այս հասակը կենաց սկիզբն է, և կը տեւէ ծննդենէն մինչեւ երկրորդ

ականայ հանելը, որ սովորաբար վեց կամ եօթներորդ տարւոյն կը պատահի : Եթէ կ'ուզենք մարդոյ տկարութեան վրայ գաղափար մի ստանալ, հարկ է նկատել զայն այն վիճակի մէջ, յորում կը գտնուի նա ծննդենէն անմիջապէս յետոյ : Թշուառութեան և ցաւոց պատկեր մը, ամեն կենդանիներէ աւելի խեղճ և անզոր արարած մը, անատակ իւր գործարանները 'ի կիր առնելու, անկարող իւր զգայաւրանները գործածելու, շարժելու եւ զինքն պահպանելու, կարօտ բոտ ամենայնի օգնականութեան, անհաստատ և դողդոջուն կեանք մը, որ ամեն վայրկեան վերջանալ կը թուի. այս ողորմելի վիճակին մէջ մանուկը հեկեկանօք և լալօք հաղիւ կարող է յայտնել իւր կրած վշտերը, գոգցես բնութիւնը կ'ուզէ յայտնել նմա, որ ծնած է վշտոյ համար, և մարդկային դասուն մէջ կը մտնէ, միայն նորա ցաւոց և տառապանաց մասնակցելու համար :

Զը տատամսիմք ակնարկ մի ձգել այս վիճակին վրայ, որ ամենայնի բակիղն է, նկատեմք որրանը և որոնեմք թէ ինչ աստիճանաւ այս փափուկ մեքենայն, այս նորածին և կիսակենդան մարմինը, կը ստանայ շարժումն, հաս-